

Konu: **Ruhsal İnsan**

Yazı: **67**

Mistik Şair: Fuzuli

Doç. Dr. Haluk BERKMEN

Oğuz Türklerinin Bayat kolundan olan Azeri asıllı **Fuzuli** (1494 – 1556) mistik yönü kuvvetli bir şair idi. Arapça ve Farsça bilen Fuzuli, hem Anadolu Türkçesi ile hem de Çağatay Türkçesi ile şiirler yazmıştır. "Fuzuli" onun asıl adı olmayıp, şiirlerinde kullandığı bir mahlastı. Günümüzün gençleri mahlas yerine İngilizce "nickname" veya kısaca "nik" sözünü biliyorlar!! Gereksiz veya önemsiz anlamına gelen **Fuzuli** sözü, şairin ne derece kibirden uzak, alçakgönüllü, Melami meşrebinde olduğunu gösteriyor.

Fuzuli'nin genellikle bu dünya ile ilgili maddi (bedensel) aşktan söz ettiği sanılır. Oysaki onun tüm eserlerinde sözü edilen aşk, manevi aşk olup, Tanrı ile birleşmek arzusudur. En önemli eseri olan **Leylâ ile Mecnun** klasik bir aşk hikâyesi sanılsa da, sözü edilen uhrevi (manevi) aşktır. *Mecnun* sözünün anlamı "cin tutmuş", yani dünya ile ilişkisini kesmiş ve adeta *meczip* olup, cezbeye kapılmış kişi demektir. Bu isimde dahi maddi olmayan, manevi bir arayışın mesajı bulunur. Leyla onun için manevi aşkın yeryüzündeki maddi simgesidir. Leyla'ya kavuşamayan –Tanrı ile bütünleşemeyen- Mecnun, maddi dünya ile ilgisini keserek, maneviyata (mânâ âlemine) yönelir ve ilahi aşk içinde şöyle seslenir:

**Ya Rab, belâ-yı ışk ile kıl âşinâ beni.
Bir dem belâ-yı ışkdan etme cüdâ beni.**

Burada sözü edilen **ışk**, hem "aşk" hem de "ışık" anlamlarını içerir. Yani, Mecnun bir anlamda manevi bütünleşmenin ve birleşmenin derdini yaşarken, Tanrının ışığını aradığını ve Ondan uzak kalmak istemediğini dile getiriyor. "Işk" sözünün hem aşk hem de ışık anlamlarını taşıdığı Fuzuli'nin şu ifadesinde de buluyoruz:

Işk, mumdan bir kayıkla ateş denizinden geçmektir.

Bu ifadeyi bir mecaz (metafor) olarak algılasak 'mum' insanı, ve 'mumdan kayık' insanın bilgi dağarcığını (gerçekliğini) simgeler. Ortalama insanın gerçekliği 'ateş denizini' geçmeye yetmez; zira kadim bilgelikte 'ateş denizi' **Hakikat âlemidir**. Bu âlemde yol almak herkesin başarabileceği bir iş değildir. Nitekim bir şiirinde **Yunus Emre** diyor ki:

**Hakikatin manasın şerh ile bilmediler.
Erenler bu dirliğe riya ile gelmediler.
Hakikat bir denizdir, şeriat onun gemisi,
Çoklar gemiden çıkıp denize dalmadılar.**

'Şerh etmek', açıklamak ve yorumlamak demektir. Hakikat bilgisine ulaşmış erenler (ermiş kişiler) bu mertebeye yalanla ve gösterişle ulaşmadılar. Yunus, engin bir ateş denizi olan "*Hakikat denizine*" dalmak için şeriat kurallarını aşmanın gerekli olduğunu söylüyor. Ateşten yayılan ışığa kadim bilgelikte "**nur**" adı verilmiştir ki, evrende tüm var olanları bütünsel bir enerji alanı içinde bağlar. Tüm varlıkları birbirlerine bağlayan fizik güç ışık enerjisi, manevi güç ise aşk enerjisidir. Her ikisini tek bir sözcükle ifade etmek isteyenler, "IŞK" veya "NUR" sözcüklerini kullanmışlardır. Bu iki sözün derin anlamına ulaşmış olanlar, Hakikat denizinde yol almayı başarmış olanlardır. İşte Fuzuli'den bir gazel:

**Dostum, âlem senin için ger olur düşman bana,
Gam değil, zira yetersin dost ancak sen bana.**

(Tanrım, eğer bu maddi dünyadaki insanlar sana bağlandığım için bana düşman olurlarsa, bu durum bana dert olmaz. Zira sen bana yetersin)

**Işka saldım ben beni, pend almayıp bir dosttan,
Hiç düşman eylemez anı kim ettim ben bana.**

(Hiç kimsenin öğüdünü dinlemeyip kendimi nur denizine saldım. Kendime ettiğimi hiçbir düşman edemez bana)

**Can ü ten oldukça benden derd ü gam eksik değil,
Çıksa can, hâk olsa ten, ne can gerek ne ten bana.**

(Bu yaşam enerjisi ve beden bende olduğu sürece dert ve gam eksik olmaz. Bedenim toprak olsa da ben yine var olacağım)

**Gamze tiğın çekti ol mah, olma gafil ey gönül,
Kim mukarrerdir bu gün, ölmek sana şiven bana.**

(Kılıç gibi kirpikleriyle bana göz kırpan o ay yüzlü güzele kapılma ey gönül, zira işveli bakışları seni kesin öldürür)

**Ey Fuzuli, çıksa can çıkmam târik-i ıştan,
Reh-güzer-i ehl-i aşk üzre kılın medfen bana.**

(Canım çıksa dahi manevi nur/aşk yolundan çıkmam. Maneviyat geçidini aşmış âşıklerle birlikte defnedin beni)

Bu şiirde sözü edilen aşk yolu kolay değildir ve ölmeden önce ölmeyi gerektirir. **Yunus Emre** bir şiirinin sonunda bu zorluktan şöyle söz eder:

**Yunus'u âşık diyüben zinhar özenip gelmeyiniz,
Çok bezirgân ziyan eder varıncak irak çava.**

(Yunus'un âşıklığına bakarak, ona özenip aşk yoluna girmeyiniz. Zira uzak ülkelere giden pek çok tüccar zarar ederek geri dönmüştür)